

Sjukdom hos kalv

Tett oppfølging av kalvene de første leveukene er viktig for å unngå redusert produksjon. Her er en oversikt over de vanligste sjukdommene hos kalv.

Av Ole Kristiansen
VETERINÆR

De mest vanlige sjukdommer hos kalv de første 6 levemånedene kan deles i to grupper:

1. Sjukdom fremkalt av bakterier og virus
2. Sjukdommer fremkalt av parasitter

Vanligst av bakterie- og virussjukdommene er lungebetennelse, diaré og navlebetennelse. Parasittsjukdommer fører ofte til diaré, utrivelighet og hudlidelser med kløe.

Lungebetennelse

Et virus er som oftest den primære årsaken til at sjukdommen oppstår. Når kalven så er svekket kan bakterier angripe og sjukdommen kan få dødelig utgang.

Symptomer på lungebetennelse kan være at kalven blir kortpustet, sjukdommen gir også hoste, neseflod og feber. Et termometer er nødvendig i alle kjøttfebesetninger. Hvis kalvens temperatur overstiger 39,5 grader og noen av overnevnte symptomer er tilstede, er det nødvendig med rask behandling. For å behandle lungebetennelse anvendes som oftest ulike former for antibiotika.

Det beste er naturligvis å forebygge lungebetennelse. Dette gjøres mest effektivt med å unngå stor dyretethet i fjøset, da dette lett gir høy luftfuktighet. Ventilasjon er viktig i så måte, de fleste nye fjøs i dag har åpen spalte i taket for å få den rå luften ut, eller man har dører eller hele veggger åpne. Det er også viktig å se til at kalven får nok råmelk (3–4 liter råmelk innen de første 6 levetimer og minst 5 liter melk de påfølgende dagene). Det kan være vanskelig å måle hvor mye en kalv drikker i ammekubesetninger, men det er viktig å påse at kalven patter i tilstrekkelig omfang.

Hvis man ønsker å få stilt diagnose på hvilket virus eller hvilken bakterie som herjer i besetningen, kan dette gjøres ved å sende inn prøver til Veterinærinstituttet. Spør dyrlegen om hvordan dette kan gjøres.

Diaré

Årsaken til kalvediaré er meget kompleks. Infeksjonsbaserte faktorer kan spille inn, og gjerne i samspill med føringss- og miljømessige forhold kan dette utløse diaré. Infeksjonsårsakene er forskjellig og alt etter kalvens alder.

Tabell. Når opptrer hvilke bakterier/virus hyppigst hos kalven?

Sjukdom	Alder	Miljø
Colibakterier	0–7 dager	Fortrinnsvis inne
Rotavirus	0–30 dager	Fortrinnsvis inne
Coronavirus	0 dager – eldre	Fortrinnsvis inne
Cryptosporidier	5 dager – 5 uker	Fortrinnsvis inne
Coccidier	3 uker – 12 uker	Fortrinnsvis beite
Løpe-tarmorm	Alle	Fortrinnsvis beite

Colibakterier er en hyppig årsak til diaré innen de første leveuker etter fødsel. Bakterien danner giftstoff som fremkaller tap av elektrolytter og vann til tarmen. Enkelte kalver kan bli meget dehydrerte og kan ikke stå oppreist.

Rota- og coronaviruse opptrer også vanligvis tidlig i kalvens levealder og kan gi diaré. Normale kalver kan også utsikke rota- og coronavirus uten at den får diaré.

Cryptosporidier og coccidier er begge parasitter, som kan fremkalte diaré. Cryptosporidiene fremkalter veldig diaré, som kan angripe mange kalver i besetningen, men dødeligheten er ikke stor. Det gir likevel en periode med sterkt redusert vekst og enkelte kalver kan bli svekket i lang tid.

Coccidier er utbredt i mange storfebesetninger. I akutte tilfeller gir denne parasitten blodig diaré som kan ende med dødsfall. Ved undersøkelse av møkkprøver i mikroskop kan en se mengder med coccidier, over 10 000 per gram avføring. I en besetning kan det være skjulte smittebærere som utsikker store mengder coccidier.

Løpe- og tarmorm hos storfe omhandler 6–8 forskjellige arter. Kalvene smittes når de på forsommelen kommer på beite og etter 6–8 uker ses symptomer på diaré og avmagring. Kalvene blir immune i løpet av 3–10 måneders alder. Dette forekommer helst på beiter som ensidig blir benyttet av storfe. Kuer og kviger kan få sjukdommen med påfølgende diaré, men dette er svært sjeldent.

Diagnosen på de forskjellige former for diaré stilles normalt ved gjødselprøver. Colibakterier og rota-/coronavirus må dyrkes i laboratorium for å påvises, mens coccidier, cryptosporider og løpe-tarmorm kan ses direkte i mikroskop. Et laboratorievar kan inneholde funn av flere av de overnevnte årsaker, så ofte må det en nærmere vurdering til for å fastlegge en behandlings- og forebyggingsstrategi.

Generelt er det viktig at kalver med kraftig diaré får tilstrekkelig med væske, helst en elektrolytbalansering. Kalven bør daglig gis 15–20% av kalvens vekt, dvs. at en kalv på 50 kg skal ha 7,5 til 10 liter væske i døgnet fordelt på 4–5 ganger. Hvis kalven ikke vil drikke selv, er det nødvendig å gi kalven med sonde. Sonde fås kjøpt av forskjellige forhandlere.

Diaré forårsaket av bakterier behandles med antibiotika. Coccidier behandles med Baycox og løpe- og tarmormer med ormemiddel. Diaré hos kalver skyldes ofte en blanding av infeksjon, dårlig hygiene (ofte forårsaket av stor dyretethet), samt mangel på råmelk og dermed for lite antistoffer mot diverse sykdommer. Antibiotika løser altså ikke alle problemer.

Navlebetennelse

Navlebetennelse forekommer sporadisk i de fleste besetninger. Ofte kan man se at kalven har mindre matlyst og den ligger mer enn normalt. Ved undersøkelse av navlen er den fortykket og øm. Forebyg-

ging består som ved andre sjukdommer av god hygiene, samt at desinfeksjon av navlestrenge rett etter fødsel kan ha god effekt. Jod blir oftest benyttet, dette kan for eksempel påføres med en svamp.

Hudsykdommer

Spesielt i vinterhalvåret hvor dyrene er langhåret, ses problemer med skabb og lus. Skabb er en liten midd som invaderer huden og fremkaller irritasjon. Det oppstår små blemmer og rødme i huden, og snart skorper. Skabb kan behandles med forskjellige Pour-On midler.

Hos storfe ses to typer av lus; pelslus og blodsugende lus. Pelslusene er små insekter på 1–2 mm lengde. Kroppen på flatttrykt og av lys gul farge. Pelslusene lever på hudens overfalte mellom hårene

og ernærer seg av hudrestre. De forårsaker kløe og hudirritasjon med hårtap når de er tilstede i store mengder.

Blodsugende lus er også flatttrykte og av mørk, blågrå farge. De er utstryt med stikkende og sugende munndeler. Ved massivt angrep av blodsugende lus kan det oppstå blodmangel hos kalven. Lus behandles i likhet med skabb lettest med Pour-On midler.

For å få sunne og trivelige kalver er det viktigst at kalven tidlig får råmelk i tilstrekkelig omfang. Ventilasjonene skal være god, slik at man forhindrer at luftfuktigheten blir for høy. Ellers skal man generelt holde god fjøshyggiene, hvis disse tingene er på plass vil kalven få en god start på livet.

Friske kalver i farta! Tett oppfølging av kalvene de første leveukene er en god investering.

FOTO: PER ØVIN SOLA